

J IŘ Í W E I L

Leven met de ster

Vertaald uit het Tsjechisch en volledig herzien door Kees Mercks

van**gen**ep amsterdam

1

‘Růžena,’ zei ik, ‘op dit uur gaan de mensen aan gedekte tafels zitten, staan er vazen met bloemen op de tafels, de borden rinkelen en de soepterrines dampen, ze gaan eten, ze snijden hun vlees met een mes en pakken het op met een vork, ze ve-gen hun mond af met servetjes en drinken er bier bij, daarna rusten ze op dit uur overal gelukzalig uit, in de restaurants en in de huiskamers.’

Růžena kon me geen antwoord geven, ze was niet in de kamer, ze was helemaal niet bij me thuis. Ik wist niet wat er met haar was gebeurd, ik had haar lang niet meer gezien. Misschien was ze er niet eens meer, misschien heeft ze wel nooit bestaan.

Ik praatte tegen haar, ik moest tegen iemand praten, ik kookte mijn eten op een potkacheltje, ik had het koud, want het kachel-tje wilde het zolderkamertje maar niet verwarmen, de deur en de ramen sloten niet goed, vergeefs had ik ze met oude sokken dichtgestopt, twee keer had ik de schoorsteen al schoongemaakt, ik voelde me moe, smoezelig en wanhopig, ik had honger en het was etenstijd.

‘Růžena,’ zei ik, ‘nu drinken de mensen zwarte koffie, nou ja, het zal dan wel geen echte koffie zijn, maar ze zitten op een warm plekje en hebben lekker gegeten, en ik zit te kleumen, Růžena, en heb honger.’

In het zolderkamertje hing een dikke walm, misschien van het potkacheltje, misschien ook van de sigaretten die ik gerookt had.

Ik rolde ze van surrogaatthee, het waren misschien wel blaadjes van aardbeien en frambozen, ik kon geen hop roken, daar kreeg ik slaap van en pijn in mijn hoofd.

Růžena, nu steken de mensen een sigaret op, blazen de rook uit en luisteren naar de radio, ze zijn al lang klaar met eten en verheugen zich al op de volgende ronde, straks drinken ze koffie verkeerd en knabbelen er een puntbroodje bij, hoe lang is het niet al geleden dat ik zo'n lekker vers puntje heb gegeten?'

Ik moest tegen iemand praten, ik was alleen, helemaal alleen in het ijskoude zolderkamertje vol stank en walm, ik moest het vuur opnieuw oprakelen, ik blies tegen de brandende houtspanen en was bang dat het vuur weer zou doven, ik had weinig lucifers, ik liep in mijn woninkje aan de rand van de stad rond in een smoezelige slobberbroek. Bij het potkacheltje lag een matras, in de erker hingen mijn winterjas en enige pak aan de muur.

Ik had mijn bed en klerenkast al opgestookt, ik had alles wat brandbaar was opgestookt, want ik had geen kolen en wilde die lui niets geven, ze krijgen niets van me, ook niet die oude sokken waar ik de ramen en deur mee dicht heb gestopt, ook niet de gordijnen waar ik een dweil van heb gemaakt, en ook niet de meubels die het potkacheltje al had verslonden. Ik wist nog niet wat ik met de matras zou doen, ik moest ergens op slapen, op de kale vloer was het te koud, ik wist ook niet wat ik met het tafeltje moest doen waar de waskom op stond, het onderstel was van een hard soort hout, ik had niet genoeg kracht om het in stukken te zagen, het bovenblad was van marmer, dat had ik in de tuin gegooid in de hoop dat het zou breken, maar het brak niet en verstikt nu het gras. De matras wilde ik pas verbranden als ze iets met me zouden gaan doen. De wastafel moest ik dan ook op een of andere manier zien stuk te slaan en daarna zou er alleen nog maar het oude, wrakke rooktafeltje overblijven, ja, dat had ik met opzet nog niet verbrand, ook al zou dat juist heel makkelijk zijn gegaan, het bestond alleen maar uit dunne rotanstengels. Het rooktafeltje moest blijven. Wanneer ze de meubels in beslag zouden komen nemen, zouden ze alleen maar

gebarsten muren, een lege zolderkamer, een defect potkachelkje en middenin het rooktafeltje aantreffen: het enige meubelstuk waar niemand iets aan had zou deze kamer regeren.

Růžena,' zette ik mijn gesprek voort, 'je luistert niet naar me, je zit zeker op dit uur kousen te stoppen of steken op te halen in je breiwerk, misschien zit je wel na te denken over een film die je hebt gezien, het is een domme film, Růžena, hij is niet de moeite waard om over na te denken, het is een Tsjechische film over een liefde en een blauwe sluier, ik heb de aanplakbiljetten gezien en direct heb ik er de rest bij bedacht, later zag ik ook ergens in een vitrine foto's uit die film, daar speelt een of andere dikke juffrouw een dubbelrol in, de ene keer lacht ze, de andere keer huilt ze.

Geef me liever raad hoe ik op dat potkachelkje moet koken, het vuur wil niet branden, kijk zelf, jij was altijd zo verstandig, je wist overal raad op. 'Ga ervandoor, Josje,' zei je altijd, 'je zal hier een vreselijk leven hebben, je hebt alleen maar jezelf en zulke mensen hebben het altijd slecht in zware tijden.'

Ik ben er niet vandoor gegaan, ik was bang de grens over te steken, ik had niemand die met me mee kon gaan, ik was in mijn eentje en had niemand die me raad kon geven. Ik was bang dat ze me aan de grens zouden pakken en ik wist niet wat ik in een vreemd land zou moeten beginnen.

Ik blies dus in het vuur en keek naar het plafond; er zat daar een vochtplek, een grote vlek die steeds groeide, en soms, bij hevige regens, lekte het daar, het zat op de plaats waar het gat in het dak zat. Ik kende die plek, ik had er zelf van de zomer de dakpannen met een bijl stukgeslagen, ik was alleen in het huis en wilde dat het in zou storten, ik wenste van harte dat het in een ruïne zou veranderen voordat het met mij de verkeerde kant op zou gaan.

Maar toen het in de herfst behoorlijk was gaan plenzen, zag het er lelijk voor me uit en ook toen er in de winter een pak sneeuw op het dak was gevallen. Hè, het water wilde maar niet koken, ik had er botten in gedaan, lekker grote botten, ik had ze eerst

met de bijl in stukken moeten hakken, anders pasten ze niet in de pan, en ik had er ook heel wat vlees van kunnen schrapen, daar wilde ik goulash van maken.

Ik had lang geen vlees meer gegeten, ik had er zo op zitten vlassen, ik stelde me dan voor hoe ik mijn tanden in het varkenslapje zou zetten, het zou een knapperig korstje hebben dat op de tong zou smelten, of hoe ik bij het eten van rundvlees mijn tanden erin zou zetten, het zou een flinke lap zijn en helemaal voor mij alleen. Maar ik had geen vleesbonnen, ik had geen geld om die zwart te kopen en ik wist ook niet wie ze mij zou willen verkopen. Ik kon hooguit bloed kopen, dat mocht ik kopen, ik kookte er soep van en dat leek tenminste op vlees.

Ik stond op een ochtend bij de slager, maar het bloed was toen al uitverkocht, want nergens zag ik op het hakblok het blauwe email van de pan, maar ik bleef toch staan, misschien had hij ergens anders nog wat over, ik had een eetketeltje bij me en wachtte op mijn beurt.

‘Meneer Halaburda,’ zei ik, ‘heeft u niet nog wat bloed over?’ ‘Ik heb alles vanmorgen verkocht,’ antwoordde de slager. Hij was juist bezig een mooie lap vlees af te snijden, begerig keek ik toe: wat een prachtig stuk rood vlees, hoe zou dat wel niet smaken als het even snel zou worden aangebraden, dat zou als biefstuk smaken, dat had ik ooit ook gegeten, mensenkinderen, wat heb ik een hoop biefstukjes gegeten. Ik staarde wat rond in de winkel en keek toe hoe de slager de bonnen afknipte en de porties overhandigde, terwijl ik niet wist wat ik morgen moest koken, ik had op bloed gerekend, ik had de gort al gekookt, ik kan toch niet alleen maar droge gort eten, hoe vaak had ik dat al niet gedaan, maar nu zou ik niet één korrel door mijn keel krijgen, want ik had me zo op dat bloed verheugd.

‘Meneer Halaburda,’ zei ik met verstikte stem, ‘u weet toch dat ik ’s morgens geen boodschappen mag doen en ik had zo graag bloed willen hebben.’

‘Weet u wat, ik heb wel botten voor u, daar kan u soep van koken.’

Ik was blij met de botten en zei bij mezelf dat ik er een feestmaal van zou maken, het waren mooie, grote botten en er zaten stukjes vlees aan.

Ik was daarna naar huis gegaan, borg de botten weg en begon houtjes te hakken, ik moest wat spanen hebben, ik bewaarde al lange tijd een droge harde plank van het bed, die al heel lang meeinging, ik bonkte er vele malen met de bijl tegen en kreeg er intussen ijskoude handen van, ik had van die oude wollen handschoenen waar je vingers uit staken. Spanen kreeg ik er toch altijd wel af.

Daarna ging ik vlak bij het potkachtje zitten, ik zette er een pan op om er water in te koken, maar ik had geen water meer, ik had alles verbruikt toen ik mijn zwart geworden handen waste, dus ik moest eerst naar de pomp. Ik had van de zomer de waterleidingpijp een keer stukgeslagen, vlak na het vernielen van het dak, ik had toen bij mezelf gezegd dat mensen misschien wel in een kapot huis zouden willen wonen, maar niet in een huis zonder waterleiding, zij zeker niet. Het water stroomde ergens de grond in, er moet al heel wat water zijn weggestroomd, maar het was niet mijn huis en ik betaalde geen waterrekeningen.

Ik pakte de gieter en liep naar de hoek van de straat waar de pomp stond. Het water eromheen was ijs geworden, mijn voeten glibberden erover, mijn handen werden ijskoud van de zwengel die ik omklemd hield, het water stroomde langzaam en met horten en stoten, maar niettemin slaagde ik erin de gieter vol te krijgen. Ik sleepte hem mee en het ijskoude water plensde over mijn handen, ik moest ze boven het potkachtje warmen. 'Růžena, het is halfdrie en ik heb het middageten nog niet klaar, terwijl ik me daar nog zo op verheugd had, vanmorgen heb ik een bakje zwart waterig vocht gedronken en een beetje brood erbij gegeten, daarna heb ik nog wat magere kaas gesneden. Ik ben laat opgestaan, dat snap je, ik moet laat opstaan, want het is koud in de kamer. Bij de zagerij hebben ze me beloofd dat ze wat hout voor me zouden wegleggen, maar je weet hoeveel hout het potkachtje verslindt en kolen willen zonder hout niet branden.'

Ik herinnerde me opeens dat ik het houten raam van de beddenspiraal nog ergens had liggen, ik ging op een holletje naar de kelder, ook al zou het vuur misschien uitgaan, ik moest dat hout hebben, de bijl moet zeker vol bramen zitten door al die keren dat ik ermee op het ijzerdraad heb geslagen. Maar toen ik terugkwam, was het vuur nog niet uitgegaan, ik gooide er wat spanen op en pas daarna begon het water een beetje te koken. Ik zat bij het potkachtje en had het lekker warm – ik wist dat als het vuur uitging, ik in mijn slaapzak op de matras zou gaan liggen, met in één hand een boek, en dat ik zou gaan lezen, en als daarna mijn vingers steenkoud zouden zijn geworden, zou ik mijn andere hand naar buiten steken. Ik zou net zo lang lezen tot mijn oogleden dichtvielen en ik zou daarna lang, heel lang slapen.

Soms kan ik echter lang niet in slaap komen, dan lig ik te rollen in mijn slaapzak, ik word overvallen door een wurgende angst, dan kan ik het wel uitschreeuwen, zo doodsbang als ik dan ben. Dat komt doordat ik bang ben dat ze me komen halen.

Of het schiet door me heen dat ze me bij de Joodse Gemeente zullen oproepen en me eropuit zullen sturen om dwangarbeid te verrichten, ik ben al één keer opgeroepen, toen hebben ze me er niet opuit gestuurd, maar nu zouden ze dat zeker doen, ze dekken zich in, als ze niet iemand sturen, zouden ze er zelf opuit moeten, ze moeten iemand sturen of die zoals ik nu eenenvijftig kilo weegt of niet, wat kan het hun schelen, zij zitten lekker warm op hun kantoor, het is hun om het even wat er gebeurt met Josef Roubíček, voormalig bankbediende, want van zulke schlemielen waren en zijn er zat.

Ik kan niet slapen en probeer te lezen, maar de letters dansen door elkaar, ik ril van kou en angst, was zij maar bij me, Růžena, op dit moment, wij hebben met zijn tweetjes op de brede bank geslapen als je bij me op bezoek kwam, en 's morgens zette je dan koffie voor me, die bracht je mij op bed, wat geurde die koffie toen en wat waren die broodjes erbij toch knapperig, je kwam bij me zitten, we dronken hem samen op en daarna stak ik een sigaret op en bleef lang op bed liggen luieren, terwijl jij

je in de badkamer waste. Jij zou nu vast en zeker mijn angst verjaagd hebben.

Ik at de soep van de botten en peuterde er het merg uit, ik brokkelde oudbakken brood in de soep. En de goulash smaakte lekker, ook al had ik saus gemaakt zonder vet en ook al was er geen stukje vlees in te bekennen. Ik had een peuk van een echte sigaret, mengde de tabak daarvan met theeblaadjes en rookte dat heerlijk op, ik had het warm, ik vergat even alles, ik wist dat ik thuis was, de kale wanden deden me prettig aan, ook de vochtplek op het plafond vond ik op dat moment allerliefst, want ook die behoorde mij nog toe.

‘Dank je, Růžena,’ zei ik, ‘dank je voor je gezelschap, ik heb lekker gegeten en heb het nu warm, het is maar goed dat je me in ons buitenhuisje hebt leren koken.’

Růžena gaf geen antwoord. Ik zat in het donker, ik had geen zin om op te staan en het licht aan te doen, maar uit het donker straalden me de roodgloeiende kooltjes in het potkachtje toe, ik keek ernaar en rookte de theeblaadjes waar ik de tabak van de dikke peuk doorheen had gemengd.

2

Die dag droomde ik over een bos. Ik liep lang, heel lang met Růžena door een bos, we kenden er de weg niet goed, we hadden geen kaart bij ons, maar het kon ons niets schelen, we stapten maar door en lachten, ergens moest het bos toch eindigen. Maar ineens hield het paadje op, het bos werd aardedonker, we zagen de zon niet meer en ik vroeg me angstig af of we dat bos wel uit zouden komen, ik gooide de ransel van me af en ging op het mos liggen, Růžena boog zich over me heen. Ze verweet me iets, maar ik begreep haar niet goed, ze had het over pannen en een ketel en ik wist van geen ketel en geen pannen en zei tegen haar dat haar vriendin Máňa haar lelijk liet vallen, die vertelde roddels over haar.

‘Růžena,’ schreeuwde ik, ‘je houdt niet van me.’

Opeens was daar de ketel waar Růžena het over had gehad, hij was van koper en glansde helemaal, zo een had ik ooit bij grootmoeder zien staan toen ik klein was en hem van de muur wilde trekken; de ketel was reusachtig, verhief zich op zijn poten en stevende regelrecht op me af, Růžena was verdwenen en ik was alleen in het bos met die ketel, mijn benen leken van lood en de ketel stiefelde maar door, nu veranderde hij in een grote trom, iemand sloeg er hard op en schreeuwde, misschien was het die trom wel die zelf schreeuwde, daarna vervaagde hij, ik begon wakker te worden en hoorde nu heel bewust dat er iemand bij het poortje beneden mijn naam stond te schreeuwen: ‘Rou-bíček,

‘Rou-bíček.’ Ik kon niet zo snel uit mijn slaapzak kruipen en de stem bij het poortje bleef maar brullen, het moest iemand zijn die het recht had zo te doen, ik schoof uit mijn slaapzak uit en sprong eindelijk overeind om het poortje beneden te openen. Ik had mijn slobberbroek nog aan en hoefde dus geen broek aan te trekken.

‘U bent Roubíček,’ zei de man bij het poortje, ‘ik schreeuw hier de longen uit m’n lijf, u hebt geen bel, sliep u soms? Hier is een oproep voor u van de Joodse Gemeente.’

‘Meneer, weet u niet wat ze van me willen?’

‘Ik breng alleen de post rond.’

Ik had het koud in mijn slobberbroek, ik holde de trap op en bekeek onderweg de oproep. Ik had die dag een afspraak om negen uur, ik zou geen water meer kunnen opzetten voor een kop zwarte koffie, ik zou me niet eens een beetje kunnen warmen bij het potkachtje, ik zou me met ijskoud water moeten wassen en verkleumd de vrieskou van die ochtend ingaan, ik had geen zin die slobberbroek uit te trekken, die was nu warm geworden, maar ik moest me wassen: het water was ijskoud. Ik sneed een stuk van het brood en van die magere kaas.

‘Had ik maar een thermosfles,’ zei ik bij mezelf, ‘dan had ik gisteren water kunnen verwarmen en had ik vandaag iets warmes in mijn maag gehad. Dat zou mijn rit door Praag veraangenaamd hebben.’

Ik had ooit een thermosfles gehad, maar die was stukgegaan, het was een goede, ik nam hem altijd mee als ik de stad uitging en stopte het foedraal vol met mos, op een keer was hij van de stoel gevallen en stukgegaan.

Ik rilde van de kou in de achterste wagen van de tram, ik liep van het ene eind naar het andere op en neer zolang de wagen leeg was, en daarna ging ik afwisselend op het ene, dan weer op het andere been staan, ik had steenkoude voeten, mijn sokken in mijn gele, lichte zomerschoenen zaten vol gaten. Ik had het zo koud dat mijn ogen ervan traanden, ik snakke naar een sigaret om me daaraan te warmen, maar ik had er geen en kon er ook niet een draaien van surrogaatthee, ik kon evenmin uitstappen

om me in een lunchroom in het centrum te warmen, want overal hingen bordjes met ‘verboden toegang voor joden’.

Ik haastte me door de straten en verheugde me erop dat het binnen in het gebouw van de Joodse Gemeente warm zou zijn. Ik liep door de gangen en zocht de man met wie ik een afspraak had. Het gebouw telde vier verdiepingen en was vol mensen, ze liepen over de trappen af en aan, naar boven en naar beneden, op de gangen was het een enorm gedrang en overal stonden er mensen voor deuren te wachten. Ze waren luidruchtig en hadden haast, niemand van hen kon me iets zeggen over de deur waar ik voor mijn afspraak moest zijn, iedereen was iets aan het regelen, ze deden knorrig en wrevelig tegen me, het leek of ze me vijandig gezind waren omdat er alweer iemand was gekomen die met een of ander verzoek kwam of iets wilde, zodat de anderen niet aan de beurt kwamen. Ik was nu op de vierde verdieping, ik liep achter mensen aan die zich ergens heen spoedden, en ik dacht bij mezelf: Die mensen moeten vast naar hetzelfde kantoor als ik. Maar zij bleven bij een loket staan en ik zag dat ze daar een kopje thee pakten en daarin roerden met een lepeltje aan een touwtje. Ik ging in de rij staan en wachtte tot ik aan de beurt was.

‘Eén thee graag,’ zei ik tegen een dikke mevrouw die deze uit een grote pan inschonk. Naast haar stond een of andere man die mij scherp monsterde.

‘Hier op de lijst?’ snauwde hij.

Ik moest hem het antwoord schuldig blijven. Ik wist niet wat voor lijst hij bedoelde, ik had alleen maar trek in een kopje surrogaatthee, warm en zonder suiker om de bittere smaak in mijn mond weg te spoelen.

‘Begrijpt u me niet? Op welke afdeling werkt u?’

‘Ik werk hier niet. Ik wou alleen wat thee.’

‘Dit buffet is alleen voor personeel.’

De mensen die achter me stonden, duwden ongedurig tegen me aan dat ik weg moest gaan, ik stond daar hulpeloos en keek naar de grote pan met thee die prachtig dampte, moeizaam slikte ik speeksel weg.

‘Wegwezen,’ riepen ze tegen me.

Ik deed een stap opzij en keek naar de mensen die tegen me stonden te schreeuwen, ze zagen er goed uit, ze waren vol dienstijver, ze verdrongen elkaar bij het loket alsof ze een belangrijke opdracht uitvoerden.

Ja, het waren beambten en iemand van hen moest toch kunnen zeggen waar die juiste deur voor mij was.

Ik koos er een uit die langzaam zijn thee zat te slurpen en er tamelijk oud uitzag, en ik liet hem mijn oproep zien.

‘U moet op de tweede verdieping zijn, daar is de registratie, dat staat toch op de begane grond aangegeven, kan u soms niet lezen?’

Ik ging voor de deur op de tweede verdieping staan, er wachtten daar inderdaad een hoop mensen, en ik dacht na over het woord ‘registratie’. Ik hield niet van vreemde woorden, die klonken altijd zo vijandig. Ik had al vele formulieren ingevuld en bergen vragen beantwoord, ik glimlachte altijd in verlegenheid gebracht als ik antwoord moest geven op ‘Waar leeft u van?’ Wist ik soms zelf waar ik van leefde? Eén keer had ik opgeschreven ‘van de steun’, maar dat was niet waar, ik kreeg van niemand steun en in het laatste formulier had ik als antwoord gegeven ‘daarvan’.

De mensen die achter me in de rij stonden, waren zwijgzaam, als ze al met elkaar spraken, deden ze het op fluisterton. Ik vroeg mijn buurman hoe lang we nog moesten wachten.

‘Het is een ellenlange procedure en daarna moet u nog naar een andere stadswijk, Střešovice.’

Het woord Střešovice vervulde me nog het meest met angst, dat betekende een dienst waar je geheel aan willekeur was overgeleverd, het was een geheimzinnige dienst waar men op zijn tenen rondliep, veel mannen die daar binnen waren gegaan, waren nooit teruggekomen en zij die wel terug waren gekomen, lagen...

Ik had honger gehad, maar was die nu glad vergeten, alleen de bittere smaak in mijn mond was gebleven. Stilletjes bleef ik staan wachten.

‘Růžena,’ zei ik in mezelf, ‘op jou heb ik ook dikwijls staan wachten, net zo stilletjes wachtte ik toen, ook al wist ik niet of

je zou komen, en toch wachtte ik op je, ik wist dat als je maar even kon, je graag zou komen, omdat je van me hield. Ik zag niets van wat er om me heen gebeurde wanneer ik op jou stond te wachten, misschien was ik wel helemaal alleen in die straat, maar misschien liepen er ook mensen langs me en reden er trams voorbij.

Pas zodra jij gekomen was, zette alles zich in beweging en zag ik de winkeletalages en voorbijgangers, hoorde ik het tingelen van de trams en het toeteren van de claxons.'

Langzaam schoof de rij op, er werden steeds drie mensen tegelijk binnengelaten, terwijl drie anderen naar buiten kwamen; ik deed mijn best de vuile gang en de vermoeidheid te vergeten.

Ik had Růžena voor het eerst ontmoet op een oudejaarsavond, ik had die avond geen gezelschap en sprak met František Stejskal, die aan het bureau naast me zat op de bank waar ik werkte, af dat we uit zouden gaan. We deden heel wat cafeetjes aan, overal bleven we even zitten en dronken er wat, maar we waren absoluut niet dronken, alleen maar een beetje vrolijk, en ik weet ook niet hoe we in café Pokorný verzeild raakten. Die tent hield het midden tussen een bar en een danszaal, ze speelden er slechte jazz, maar ze hadden er één attractie: een violist die zijn viool over zijn schouder gooide en op zijn rug gewoon doorfiedelde, of hij ging op de grond liggen, gooide de viool omhoog en ving hem weer op, wat iedereen heel leuk vond.

Het was er stampvol, ik had geen zin om te blijven, maar František zag er een kennis en daar zijn we toen bij aangeschoven, hij zei me dat dit Jarka Pospíchal was. Naast hem zat een meisje, František stelde haar aan me voor als Růžena, de vrouw van Jarka. Ik keek haar aan, ik wilde iets aardigs tegen haar zeggen, want ik was in een vrolijke stemming, zij was lang en slank en zag er helemaal niet uit als een getrouwde vrouw, ze had van die levenslustige oogjes.

Ik sloeg geen acht op Jarka Pospíchal, die al ver heen was. Ik kreeg te horen dat hij ook bankbediende was, zij het bij een kleine spaarbank. Ik keek naar Růžena en Jarka begon opeens – net

of hij ons niet in de gaten had – een lang verhaal af te steken, ik luisterde niet en keek alleen maar strak in de richting van deze Růžena.

‘Kom, laten we gaan dansen,’ zei ze alsof we elkaar al jaren kenden, we persten ons tussen de opeengepakte massa, we drukten ons tegen elkaar aan, mijn hoofd begon te tolleren en midden onder het dansen zei ik tegen haar: ‘Růžena, ik hou van u.’

‘Ik ook van u!’

En zoals zij dat zei, was het ook zo en had ze niets anders kunnen zeggen.

‘Doorlopen,’ schreeuwde iemand achter me en ik zag nu pas dat er ruimte voor me was, ik stond weer in die vuile gang en proefde weer die bittere, droge smaak in mijn mond. Ik deed een paar stappen naar voren en zocht steun bij de wand. De gezichten die ik om me heen zag, waren grauw en vertrokken. Weer was ik helemaal alleen.

Ik keek om me heen, maar er was niets waar ik mijn blik op kon richten, een vuile gang en op de deur een bordje dat ik werkelijk niet kon lezen. Ik wilde al die mensen niet bekijken.

Wij kwamen toentertijd wat uitgelaten van de dansvloer, maar František en Jarka merkten niets aan ons.

‘Růžena, u bent getrouwd,’ zei ik.

‘Maakt dat wat uit?’

‘U komt van het platteland,’ zei ik en ik wist niet waarom.

‘Heb ik dan van die ruwe handen?’

‘Nee, zo bedoelde ik het niet,’ zei ik hikkend en ze lachte.

‘Trouwens, u hebt gelijk, ik kom uit een dorp, Jarka en ik hebben er op dezelfde school gezeten.’

Ik zei dat ik uit de grote stad kwam, maar dat ik me er altijd eenzaam had gevoeld, in het rumoer van de zaal en de muziek vertelde ik haar over mezelf, hoe mijn oom en tante me in huis hadden genomen, hoe ze me iedere heller verweten die ik hun kostte, en hoe ze me gauw van me af waren gekomen door een baantje bij een bank voor me te regelen.

Růžena zweeg en ik wist niet eens of het haar wel interesseerde

wat ik haar vertelde. Toen ze opstond, hielden we even elkaars hand vast. Daarna waren we in een ordinaire kroeg beland en zaten daar boven een bord penssoep en een kop zwarte koffie, het liep al tegen de ochtend, er zaten daar mensen achter een glas bier, we moesten bij ze aanschuiven, er was een accordeonist, František en Jarka staarden versuft naar de grond en zaten achter hun glazen te knikkebollen.

Růžena en ik zaten naast elkaar en we zeiden niets. Ik wilde haar zeggen dat het eigenlijk allemaal alleen maar onzin was geweest, maar op een of andere manier vergat ik dat en deed er liever het zwijgen toe. Het was een grijze morgen toen we uit elkaar gingen, de trottoirs waren modderig en van de daken drupte het, ik keek Růžena na toen ze met Jarka vertrok, en was opnieuw alleen en liep langzaam naar huis.

‘U bent aan de beurt,’ zei iemand achter me en gaf me een duw.

Ik liep de deur door naar binnen en gaf mijn oproep bij de beambte af.

‘Roubíček, Josef,’ las hij langzaam, ‘neemt u plaats.’